

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de özellikle 90’lı yıllarda sıklıkla gerçekleşen zorla kaybettirme uygulamalarının tüm boyutlarıyla soruşturulması, karanlıkta bırakılan akıbetlerin açığa çıkarılması, sorumluların yargı önüne taşınarak cezasızlık kültürünün sonlandırılması, mağdur ailelerinin hakikat, adalet ve yas tutma haklarının yasal güvenceye kavuşturulması, BM Zorla Kaybettirilmeye Karşı Sözleşmesi’nin imzalanması, TCK’da bu fiilin zanaşımına tabi olmayan müstakil bir "insanlığa karşı suç" olarak düzenlenmesi ve bu sayede geçmişle yüzleşerek kalıcı bir toplumsal barışın tam manasıyla tesis edilmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci ve İhtüzük’ün 104 ve 105’inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Ayten KORDU
Tunceli Milletvekili

GEREKÇE

17-31 Mayıs Uluslararası Gözaltında Kayıplara Karşı Mücadele Haftası, küresel bir farkındalığın yaratılması ve adalet arayışının dünya genelinde ortak bir hafızaya dönüşmesi açısından önemlidir. Zorla kaybetme uygulamaları, sadece kişilerin yaşam hakkını ellerinden almakla kalmayıp, ailelerini ve toplumu bitmek bilmeyen bir belirsizlik ve yas süreciyle cezalandıran en ağır insanlık suçlarından biridir. Uluslararası toplumun en ağır insanlık suçlarından biri olan bu suçla mücadele çağrısı yapılan bu süreçte, Türkiye'nin de kendi yakın tarihiyle yüzleşmesi ve hukuki sorumluluklarını yerine getirmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Türkiye'de özellikle 1990'lı yıllardaki olağanüstü hâl döneminde sistematik bir karakter kazanan zorla kaybetmeler, kişilerin güvenlik güçlerince evlerinden, işyerlerinden veya gözaltı merkezlerinden alınarak akıbetlerinin karanlıkta bırakılmasıyla sonuçlanmıştır. İnsan Hakları Derneği verilerine göre çoğunluğu gözaltında kaybedilenlere ait 253 toplu mezarın tespit edildiği bu süreç, münferit olaylardan ziyade yaygın bir ağır insan hakları ihlali teşkil etmektedir. Kamuoyunda JİTEM olarak bilinen yapılanma etrafında örgütlenen yasa dışı ilişkiler ağı, işkence, yargısız infaz ve faili meçhul cinayetler gibi suçlarla anılmış; bu ağır ihlaller TBMM'nin Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri ve Susurluk Araştırma Komisyonu raporlarında da ayrıntılı biçimde belgelenmiştir.

Buna rağmen; Ankara JİTEM, Cizre, Kızıltepe, Dargeçit, Kulp (Alaca) ve Yüksekova Çetesi gibi sembolik davalar başta olmak üzere, açılan dosyaların büyük kısmı etkin ve bağımsız soruşturmalar yürütülmediği için cezasızlıkla sonuçlanmıştır. Dersim'de gözaltında veya sorgu sürecindeyken katledilen/kaybettirilen Ayten Öztürk ve Nazım Gülmez gibi aydınlatılmayan vakalar, bu karanlık dönemin bölgedeki yıkıcı etkilerini gösteren birçok örnekten bazılarıdır. Delillerin toplanmaması, soruşturmaların sürüncemede bırakılması ve mahkemelerin zamanaşımı kararlarıyla dosyaları kapatması, kaybettirilen kişilerin akıbetinin aydınlatılmasını engellemiştir. Nitekim Cemil Kırbayır, Hasan Ocak, Rıdvan Karakoç gibi yüzlerce kişi de bu sistematik sürecin kaybettirdiği simge isimler olmuşlardır. Mağdur yakınları adalete ulaşamazken, bu yargısal pratikler Türkiye'de cezasızlığı kurumsal bir soruna dönüştürmüştür. Son süreçte Dersim'de organize bir şekilde kaybettirilen ve dönemin kayyım Valisi dahil üst düzey kamu görevlilerine ilişkin ciddi iddiaların gündeme geldiği Gülistan Doku dosyası da, kamu gücünü arkasına alan yapıların yarattığı cezasızlık pratiğinin günümüzdeki en çarpıcı örneklerinden biri olarak hafızalardaki yerini korumaktadır.

Dünya tarihindeki siyasi kaybettirme pratikleri incelendiğinde, bu yöntemin özellikle otoriter rejimler ve askeri diktatörlükler tarafından muhalifleri sindirmek ve topluma korku yaymak amacıyla sistematik bir devlet politikası olarak kullanıldığı görülmektedir. 1970'li ve 80'li yıllarda Latin Amerika'da, özellikle Arjantin'deki askeri cunta döneminde (El Proceso) yaklaşık 30 bin insan zorla kaybettirilmiştir. Benzer şekilde Şili'de Pinochet diktatörlüğü, binlerce muhalifi gözaltında kaybettirerek rejimi tahkim etmeye çalışmıştır. Bu coğrafyadaki acı tecrübeler, "Plaza de Mayo Anneleri" gibi küresel ölçekte sembolleşen sivil direniş hatlarını doğurmuş ve uluslararası hukukun bu suça karşı dönüştürülmesini zorunlu kılmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde 2006 yılında kabul edilen ve 2010 yılında yürürlüğe giren "Herkesin Zorla Kaybettirilmeye Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme", bu fiili insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak tanımlamakta ve zamanaşımına uğratılmayacağını hükme bağlamaktadır. Türkiye maalesef bu sözleşmeye halen imza atmayan nadir ülkelerden birisidir. Dünyada geçmişle yüzleşmeyi başaran ülkeler (örneğin Arjantin ve Güney Afrika), kurdukları Hakikat Komisyonları ve adli süreçler sayesinde hem kayıpların akıbetini ortaya çıkarmış hem de failleri yargılayarak toplumsal barışı inşa etmişlerdir. Türkiye'de adalet arayışının en uzun soluklu sivil itaatsizlik eylemine dönüşen "Cumartesi Anneleri", 1995 yılından bu yana her cumartesi günü ellerinde fotoğraflarla kayıplarının akıbetini sormakta ve hukukun işletilmesini talep etmektedir.

Sonuç olarak; Türkiye'de özellikle 90'lı yıllarda sıklıkla gerçekleşen zorla kaybettirme uygulamalarının tüm boyutlarıyla soruşturulması, karanlıkta bırakılan akıbetlerin açığa çıkarılması, sorumluların yargı önüne taşınarak cezasızlık kültürünün sonlandırılması, mağdur ailelerinin hakikat, adalet ve yas tutma haklarının yasal güvenceye kavuşturulması, BM Herkesin Zorla Kaybettirilmeye Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'ne taraf olunması yönünde irade gösterilmesi, zorla kaybetme fiilinin Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) zamanaşımına tabi olmayan, müstakil bir "insanlığa karşı suç" olarak düzenlenmesi için gerekli yasal altyapının belirlenmesi, geçmişte yaşanan benzeri kaybettirilme ve katletme davalarının hukuki akıbetinin şeffaflıkla incelenmesi, kayıp yakınlarının adalete erişiminin önündeki engellerin kaldırılması ve bu sayede geçmişle yüzleşerek toplumsal barışın tam manasıyla tesis edilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve İçtüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2			
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
6	NEVROZ UYSAL ASLAN	ŞIRNAK	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	